

PAIMENSUKUISEN HISTORIASTA

Pitkäkarvaisesta porokoirasta paimensukuiseksi lapinkoiraksi

PITKÄKARVAINEN POROKOIRA

Porokoiran tarina alkaa vuosisatojen takaa. Kun saamelaisten poronhoito kehittyi suurporotaloudeksi, tarvittiin koiraa avuksi pitämään tokkaa kasassa ja siirtämään sitä paikasta toiseen. Parhaat porokoirat olivat arvostettuja apulaisia. Työ oli yhtä säälimättömän rankkaa sekä miehille että koirille. Siinä kehittyi vahva side koiran ja isännän välille. Käyttö ja ympäristö jalostivat ainutlaatuisen koirakan- nan: paimenkoiran, joka pärjää jäätävässä tunturitulessa kovilla hangilla, upottavassa lumessa ja pahimpaan räkkäaikaan kesällä. Koiran luonteessa piti olla yhteistyöhalua, sinnikkyyttä, yhtä aikaa nöyryyttä ja kovuutta.

Tuhansien porojen tokkia käsiteltäessä koiran piti pystyä myös itsenäisiin ratkaisuihin.

FL Aila Korhonen painotti, että ennen vuotta 1959 oli vain yksi porokoiria. Se oli maatiais-koira ja siten ulkomuodoltaan vaihteleva. Kannassa esiintyi erittäin runsaasti pitkää karvaa, riippuvia korvanpäitä, pitkää runkoa, joka sai koirat näyttämään ”matalilta”, ja alhaalla kannettua suoraa häntää.

Esimerkiksi V.I. Mikkonen kuvailee näitä samoja piirteitä kirjoituksessaan Koiramme-lehdessä vuodelta 1937. On löydetty

PAIMENSUKUISEN HISTORIASTA

runsaasti piirroksia ja valokuvia sekä museoviraston että saamelaismuseo Siidan arkistoista, jotka tukevat näitä näkemyksiä. Siidassa Inarissa on paljon mielenkiintoisia vanhoja kuvia yleisön nähtävillä.

Sota ja sodan jälkeen riehunut penikkatauti hävittivät paljon alkuperäistä maataisporokoirakantaa Suomen Lapissa. Koska siihen aikaan koira oli vielä välttämätön apulainen porhoitotyössä, haettiin hyviä koiria kaukaakin Norjan ja Ruotsin puolelta. Koirakanta levisi myös avioliittojen ja muuttajien mukana.

LAPINPOROKOIRISTA LAPINKOIRIIN, ROTUEROTTELUA KARVAN PITUUDEN PERUSTEELLA

Vuonna 1959 ”löydettiin” Elli ja Matti Jompasen kasvattama, sisäsiitetty menesjärveläinen koirasuku. Kennel-Liiton katsastajat ihastuivat Jomppasen koirien yhtenäisyyteen. Kannassa oli myös pitkäkarvaisia, mutta ne sivuutettiin. Lyhytkarvaisia yksilöitä löydettiin muualtakin Lapista. Virheellisesti kuviteltiin niiden edustavan erillistä lyhytkarvaista rotua, vaikka todellisuudessa porokoirissa oli sekä lyhyt- että pitkäkarvaisia, jopa samassa pentueessa.

Vuonna 1967 menesjärveläiselle avattiin oma rekisteri ja rodulle annettiin nimeksi lapinporokoiria. Lapinporokoirapentueisiin syntyi myös pitkäkarvaisia koiria - onhan pitkäkarvaisuus resessiivisesti periytyvä ominaisuus. Tällainen oli esimerkiksi Aila Korhosen Velho Huli, jonka isä oli Menes-Lappi ja emäkin menesjärveläistä sukua. Se esiteltiin Kennelliiton edustajille. Pian tämän jälkeen lapinkoirien rekisteri avattiin. Rekisteriin siirrettiin ensin Y-rekisterin pitkäkarvaisia lapinporokoiria ja sitten suoraan Lapista pitkäkarvaisia porokoirataustaisia koiria.

Inarilaissukuinen Velho Huli astui raattamalaisen kiiluvasilmäisen Ceepun 1973. Siitä syntyi etelän ensimmäinen pohjoista kantaa oleva lapinkoirapentue. Peski Ceepunhutsi, Ceepunhorti, Ceepunhaipa, Ceepunholti ja

Ceepunhabbo olivat hämmästyttävän yhtenäisiä tyypiltään. Aikanaan kaikki saavuttivat muotovalion arvon. Ne olivat mallina 70-luvun lapinkoirille ja ovat edelleenkin paimensukuisille lapinkoirille. Tästä pentueesta alkoi Peski-kennelin menestys.

LAPINKOIRAN TYYPPI MUUTTUU UUSIEN ROTUUNOTTOJEN AVULLA

Lapinporokoirien ja lapinkoirien silloisen rotujärjestön, Suomen Pystykorvajärjestön johdossa sekä tunnettujen ulkomuototuomareiden ja vaikuttajien keskuudessa haluttiin tehdä selvempi ero lapinkoiran ja lapinporokoiran välille.

Tästä alkoi näkyä merkkejä 70-luvun lopulla. Näyttelyissä alettiin suosia lyhytrunkoisempia, suurempijalkaisia ja kippurahäntäisiä koiria. Koirilta vaadittiin pystykorvamaista terhakkuutta. Esimerkkinä vanhasta, alkuperäisestä tyypistä näytettiin Lahden ulkomuototuomareiden kokouksessa nenetsilaikan kuvaa venäläisestä kirjasta vuodelta 1960.

Rotukirja oli edelleen avoin, ja rotuun otettiin koiria, jotka toivat ulkonäköön haluttua komeutta. Näiden koirien taustoiksi merkittiin tuntematon eikä taustoja selvitetty, vaan rotuunotot tapahtuivat ulkonäön perusteella. Rotuunotossa suosittiin selvästi lyhytrunkoisempia, runsasturkkisia koiria, joiden häntä kiertyi tiukasti selälle. Tietysti kantaan jäi myös paljon 70-luvulla rotuunotettuja koiria ja Peski-kennelin kasvatteja, mutta ulkomuodossa pyrittiin selvästi erityyppiseen koiraan. Näinhän oli tehtävä, jos halusi menestyä näyttelyissä.

PAIMENSUKUISEN HISTORIASTA

PAIMENSUKUISEN LAPINKOIRA

Osa kasvattajista ja koiraharrastajista ei kuitenkaan hyväksynyt rodun ulkomuodon kehittämistä pystykorvamaisempaan suuntaan. He perustivat vuonna 1981 Paimensukuisen Lapinkoiran Seura ry:n (PLS), jonka tehtävänä on säilyttää tarkoin määritellyistä ja tuttuista kantakoirista polveutuvat koirat omana puhtaana linjanaan suomenlapinkoirarekisterin sisällä. He halusivat säilyttää poropaimenukseen käytetystä luonnonkannasta polveutuvat suvut ja jatkoivat 70-luvun pohjoista kantaa olevien lapinkoirien kasvatusta. Koirien taustat tiedettiin, ja näistä kantakoiriksi hyväksyttiin yli 40 koiraa. Käytännössä paimensukuinen linja jatkui 24:stä kantakoirasta. Myöhemmin 1990-luvulla seura on hyväksynyt kantakoiriksi neljä rotuunotettua suomenlapinkoira.

Ulkomuodossa pyritään paimenkoiramaisuuteen: pitkä runko, voimakkaat kulmaukset, viistot etukämmenet, matala-asentoinen häntä. Kaikki kannassa esiintyvät värit, kannukset, ja taittokorvat sallitaan ja säilytetään. Paimensukuinen lapinkoira on ulkomuodoltaan monimuotoinen. Sen kasvatuksessa pidetään tärkeänä luonnetta ja polveutumista nimenomaan paimensukuisten kantakoirista.

Lähdeluettelo:

- Suomen Pystykorvajärjestö ry 30 v, Pohjois-Karjalan Kirjapaino 1968
- PLS ry: Paimensukuisen Lapinkoiran Seuran 10-vuotisjuhlakirja, Uudenkaupungin kirjapaino 1991
- Lasse Tuominen: Poromiehen koira, Suomen Pystykorvajärjestö ry
- Antero Hakala: Suomen porokoirista, erityispainos Pystykorvasta 1/82
- Aila Korhonen: Lapin paimenkoirien alkuperästä osa 1, Koiramme-lehti 4/68, Lapinkoirien alkuperästä osa 2, Koiramme-lehti 4/68
- Aila Korhonen: Maatiaiskoirista ja niiden säilyttämisestä, Reviiri4/99
- Aila Korhonen: Tarvitseeko paimensukuinen ulkomuotojalostusta, Reviiri3/00
- Aila Korhonen ja Marri Vainio: Tutkimus porojen paimennuksessa käytettyjen koirien määrästä, käyttöarvosta, ikäjakaumasta ja suvusta Käsivarren, Näkkälän ja Kittilän Kyrön paliskunnissa kesällä 1974, Poromies-lehti 4/75
- Aila Korhonen ja Marri Ifström: Porokoiratutkimus, Tilastotietoja vuoden 1984 loppuun mennessä (moniste)
- Olli Korhonen: On ryhdytty luomaan uutta koirarotua, Koiramme-lehti 2/62
- Kirsti Lilja: Poropaimenen ominaisuudet yhä säilytettävissä, Koiramme 3/01
- V.I. Mikkonen: Lapin pystykorva eli porokoiria, Suomen Kennel-liiton julkaisu - nro 3/36
- T. Mäki: Porokoirista ja niiden käytöstä Suomen Kennelliiton julkaisu nro 12/1947